

21. 4. 2004

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

O postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích

Pacta sunt servanda. Tato známá zásada, "že smlouvy se mají dodržovat", jakož i známé přísloví, že "dobré smlouvy dělají dobré přátele" jsou v široké veřejnosti již poměrně známé. Je ale také známým českým "folklórem" neplatit dodavatelům v dohodnutých termínech. A netýká se to jen soukromých subjektů. Zpoždění v platbách se zakořenilo i u státních a jiných veřejných institucích. Zřejmě to ale není jen česká specialita, protože i Evropská unie považovala tento problém za tak závažný, že v roce 2000 přijala směrnici o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích č. 2000/35/ES.

Pacta sunt servanda. Tato známá zásada, "že smlouvy se mají dodržovat", jakož i známé přísloví, že "dobré smlouvy dělají dobré přátele" jsou v široké veřejnosti již poměrně známé. Je ale také známým českým "folklórem" neplatit dodavatelům v dohodnutých termínech. A netýká se to jen soukromých subjektů. Zpoždění v platbách se zakořenilo i u státních a jiných veřejných institucích. Zřejmě to ale není jen česká specialita, protože i Evropská unie považovala tento problém za tak závažný, že v roce 2000 přijala směrnici o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích č. 2000/35/ES.

Důvody pro vydání směrnice o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích byly zejména tyto:

- 1) Podniky, zejména malé a střední, jsou zatíženy značnými administrativními a finančními břemeny, které jsou důsledkem nepřiměřeně dlouhých platebních lhůt a opožděných plateb. Tyto problémy jsou navíc hlavní příčinou platební neschopnosti, která je hrozbou životaschopnosti podniků a následně vede ke ztrátě mnoha pracovních míst.
- 2) Smluvní platební lhůty se v některých členských státech výrazně liší od průměru Společenství.
- 3) Rozdíly mezi pravidly platebních operací a jejich praktickým prováděním v členských státech představují překážku řádného fungování vnitřního trhu.
- 4) Tyto skutečnosti vedou k podstatnému omezení obchodních transakcí mezi členskými státy. To je v rozporu s článkem 14 Smlouvy, protože podnikům má být umožněno obchodovat v rámci celého vnitřního trhu za podmínek, které zajišťují, že přeshraniční operace nemají za následek vyšší rizika než v případě tuzemského prodeje. Jsou-li tuzemské a přeshraniční operace prováděny podle značně odlišných pravidel, může dojít k narušení hospodářské soutěže.
- 5) Statistické údaje naznačují, že od přijetí doporučení ze dne 12. května 1995 do přijetí směrnice O postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích přinejlepším nedošlo v oblasti opožděných plateb v mnoha členských státech ke zlepšení.
- 6) Cíle boje proti opožděným platbám v rámci vnitřního trhu nemůže být dosaženo uspokojivě jednotlivými členskými státy, a proto jej může být lépe dosaženo na úrovni Společenství. Skutečnost, že do oblasti působnosti této

směrnice spadají svobodná povolání, neznamená, že je členské státy musí pro účely, které nespádají do oblasti působnosti této směrnice, považovat za podniky nebo podnikatele.

7) Opožděná platba představuje porušení smlouvy, které je v mnoha členských státech pro dlužníky finančně přitažlivé vzhledem k nízkým úrokům z prodlení za opožděné platby nebo pomalému řízení k dosažení náhrady. Je nezbytné změnit tento trend a zajistit takové důsledky opožděné platby, které od takového chování odrazují, a proto je nezbytná rozhodná změna včetně náhrady nákladů, které věřitelům vzniknou.

8) O přiměřené náhradě nákladů vymáhání dluhu je třeba uvažovat bez dotčení vnitrostátních předpisů, na jejichž základě může soudce věřiteli přiznat jakoukoli další náhradu škody, která byla způsobena opožděnou platbou dlužníka, přičemž rovněž přihlédne ke skutečnosti, že vzniklé náklady mohou již být kompenzovány úroky z prodlení z opožděné platby.

9) Je třeba vzít v úvahu dlouhé smluvní platební lhůty, a zejména existenci určitých kategorií smluv, v jejichž rámci mohou být opodstatněny delší platební lhůty v kombinaci s omezením smluvní svobody nebo vyššími úroky z prodlení.

10) Měla by se zakázat zneužití smluvní svobody v neprospěch věřitele. Pokud dohoda slouží především účelu dosažení další dlužnickovy likvidity na úkor věřitele nebo pokud hlavní smluvní strana stanoví pro své dodavatele a subdodavatele platební podmínky, které nejsou opodstatněné ve srovnání s podmínkami, které stanovila sama pro sebe, lze takové počínání považovat za okolnosti zakládající zneužití.

11) Důsledky opožděné platby mohou být odrazující pouze tehdy, jsou-li doprovázeny řízením k dosažení nápravy, které je z pohledu věřitele rychlé a účinné. V souladu se zásadou nediskriminace, která je uvedena v článku 12 Smlouvy, musí být tato řízení dostupná všem věřitelům usazeným ve Společenství.

12) Je žádoucí zajistit, aby věřitelé mohli využít výhrady vlastnictví na nediskriminačním základě na celém území Společenství, jestliže je doložka výhrady vlastnictví platná podle vnitrostátního práva použitelného na základě mezinárodního práva soukromého.

13) Je třeba upravit veškeré obchodní transakce bez ohledu na to, zda jsou prováděny mezi soukromými nebo veřejnými podniky nebo mezi podniky a orgány veřejné moci, s ohledem na skutečnost, že orgány veřejné moci provádějí značný počet plateb podnikům.

14) Je třeba zajistit, aby vymáhání nesporných pohledávek bylo ukončeno v krátké době v souladu s vnitrostátními právními předpisy.

Vydaná směrnice zavazuje členské státy, aby upravily svůj právní řád v souladu s jejím obsahem, přičemž je na vůli každého členského státu, jakou právní formu k tomu zvolí. Musí však zajistit, aby požadavky směrnice byly vynutitelné. **Pro případ, že členský stát požadavky směrnice nepromítne do svého právního řádu vůbec nebo jen nedostatečně, má každý, kterému z toho vznikla škoda právo vůči takovému státu na náhradu škody, které se lze v krajním případě domáhat i u Evropského soudu.**

Jaké povinnosti plynou členským státům ze směrnice O postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích?

Podle článku 1 směrnice musí být v právním řádu členského státu respektováno, že jde o veškeré platby, které jsou úhradou za obchodní transakce.

Podle článku 2 musí být zabezpečena transpozice definovaných pojmů, podle kterých se rozumí:

1) „obchodní transakcí“, transakce mezi podniky nebo mezi podniky a orgány veřejné moci, která vede k dodání

zboží nebo poskytnutí služeb za úplatu,

„orgánem veřejné moci,, jakýkoli smluvní orgán nebo subjekt, jak je definován směrnicemi o veřejných zakázkách (92/50/EHS, 93/36/EHS, 93/37/EHS a 93/38/EHS),

„podnikem,, jakákoli organizace, která provozuje nezávislou hospodářskou nebo odbornou činnost, i když je prováděna jedinou osobou;

- 2) „opozděnou platbou,, překročení smluvní nebo zákonné platební lhůty;
- 3) „výhradou vlastnictví,, smluvní dohoda, na jejímž základě si prodávající ponechává vlastnické právo ke zboží až do úplného zaplacení kupní ceny;
- 4) „úrokovou sazbou používanou Evropskou centrální bankou pro hlavní refinanční operace,, úroková sazba používaná v případě nabídkových řízení s pevnou úrokovou sazbou. V případě, že hlavní refinanční operace proběhla podle pravidel pro nabídkové řízení s proměnlivou úrokovou sazbou, je výslednou sazbou marginální úroková sazba dosažená v tomto nabídkovém řízení. Toto platí v případě aukcí s jedinou sazbou i v případě aukcí s vícenásobnou sazbou;
- 5) „exekucním titulem,, jakékoli rozhodnutí, rozsudek, příkaz nebo platební rozkaz vydaný soudem nebo jiným příslušným orgánem, ať již k okamžité úhradě nebo platbě na splátky, který umožňuje věřiteli uplatnit svou pohledávku vůči dlužníkovi prostřednictvím výkonu rozhodnutí; zahrnuje rozhodnutí, rozsudek, příkaz nebo platební rozkaz, který je předběžně vykonatelný, a zůstává vykonatelný, i pokud proti němu dlužník uplatní opravný prostředek.

Článek 3 směrnice se týká úroku z prodlení v případě opožděných plateb

- 1) ukládá členským státům zajistit:
 - a) úrok z prodlení podle písmene d) se stává splatným dnem následujícím po dni splatnosti nebo po uplynutí platební lhůty, které jsou stanoveny ve smlouvě;
 - b) jestliže den splatnosti ani platební lhůta nejsou ve smlouvě stanoveny, stává se úrok z prodlení splatným automaticky bez nutnosti upomínky:
 - i) 30 dnů po dni, kdy dlužník obdrží fakturu nebo jiný rovnocenný dokument vyzývající k provedení platby; nebo
 - ii) jestliže není datum obdržení faktury nebo jiného rovnocenného dokumentu vyzývajícího k provedení platby jednoznačné, 30 dnů po dni obdržení zboží nebo služeb; nebo
 - iii) jestliže dlužník obdrží fakturu nebo jiný rovnocenný dokument vyzývající k provedení platby dříve než zboží nebo služby, 30 dnů po obdržení zboží nebo služeb; nebo
 - iv) jestliže přejímka nebo prohlídka zboží nebo služeb, jejímž prostřednictvím se zjišťuje, zda zboží nebo služby byly dodány v souladu se smlouvou, jsou prováděny podle zákona nebo smlouvy a jestliže dlužník obdrží fakturu nebo jiný rovnocenný dokument vyzývající k provedení platby dříve anebo v den, kdy probíhá přejímka nebo prohlídka, 30 dnů po dni přejímky nebo prohlídky;
 - c) věřitel má právo na úrok z prodlení, pokud
 - i) splnil své smluvní a zákonné povinnosti a
 - ii) neobdržel splatnou částku včas, s výjimkou případu, kdy za takové prodlení není dlužník odpovědný;
 - d) výše úroku z prodlení v případě opožděné platby („zákonná sazba,,), kterou je dlužník povinen zaplatit, je součtem úrokové sazby pro hlavní refinanční operace použité Evropskou centrální bankou během její poslední hlavní

refinanční operace, provedené před prvním kalendářním dnem daného pololetí („referenční sazba,“) a nejméně sedmi procentních bodů („navýšení,“), pokud není ve smlouvě uvedeno jinak. V členských státech, které se neúčastní třetí etapy hospodářské a měnové unie, odpovídá tato referenční sazba rovnocenné úrokové sazbě stanovené jejich centrální bankou. V obou případech se referenční sazba platná první kalendářní den daného pololetí použije na období následujících šesti měsíců;

e) kromě případů, kdy dlužník není za prodlení odpovědný, je věřitel oprávněn požadovat na dlužníkovi přiměřenou náhradu za veškeré náklady spojené s vymáháním, které mu v souvislosti s opožděnou platbou dlužníka vznikly. Tato náhrada nákladů musí ve vztahu k dluhu v daném případě dodržovat zásady průhlednosti a přiměřenosti. Při dodržení výše uvedených zásad mohou členské státy, pokud jde o náhradu nákladů vymáhání, stanovit pro různé výše dluhu pevnou maximální částku.

2) Pro některé kategorie smluv definovaných vnitrostátním právem mohou členské státy stanovit lhůtu nejvýše 60 dnů, po jejímž uplynutí se úrok z prodlení stává splatným, za předpokladu, že smluvním stranám zamezí v překročení této lhůty nebo stanoví závaznou úrokovou sazbu úroku z prodlení, která výrazně překračuje zákonnou sazbu.

3) Členské státy stanoví, že dohoda o dni splatnosti nebo o důsledcích opožděné platby, která není v souladu s odst. 1 písm. b) až d) a odstavcem 2, není vymahatelná nebo zakládá nárok na náhradu škody, jestliže při zvážení všech okolností případu, včetně poctivých obchodních zvyklostí a povahy zboží, je tato dohoda výrazně v neprospěch věřitele. Při určení, zda se jedná o dohodu výrazně v neprospěch věřitele, bude mimo jiné vzato v úvahu, zda má dlužník objektivní důvody odchýlit se od odst. 1 písm. b) až d) a odstavce 2. Je-li taková dohoda shledána hrubě nespravedlivou, použijí se zákonná ustanovení, pokud vnitrostátní soud nestanoví jiné podmínky, které jsou spravedlivé.

4) V zájmu věřitelů a soutěžitelů zajistí členské státy existenci odpovídajících a účinných opatření proti dalšímu používání smluvních podmínek, které jsou výrazně v neprospěch věřitele ve smyslu odstavce 3.

5) Opatření uvedená v odstavci 4 zahrnují předpis, podle nichž mohou organizace, které mají (případně úředně uznaný) oprávněný zájem na zastupování malých a středních podniků, v souladu s odpovídajícím vnitrostátním právem podat žalobu k příslušnému soudu nebo správnímu orgánu ve věci smluvních podmínek navržených pro obecné použití, které jsou výrazně v neprospěch věřitele ve smyslu odstavce 3, a tak použít vhodné a účinné prostředky bránící dalšímu používání těchto smluvních podmínek.

Článek 4 směrnice zakládá povinnost členských států zajistit použitelnost výhrady vlastnictví, tedy že si prodávající ponechává vlastnické právo ke zboží až do jeho úplného zaplacení, je-li doložka výhrady vlastnictví mezi kupujícím a prodávajícím výslovně dohodnuta před dodáním zboží. Současně tento článek umožňuje přijmout nebo zachovat v platnosti ustanovení o zálohách v hotovosti, které již byly dlužníkem složeny.

Vymáháním nesporných pohledávek se zabývá článek 5 směrnice. Stanoví, že

1. Členské státy zajistí, aby exekuční titul, bez ohledu na výši dluhu, mohl být získán zpravidla ve lhůtě 90 kalendářních dnů od podání žaloby věřitelem nebo podání návrhu soudu nebo jinému příslušnému orgánu, za předpokladu, že dluh nebo okolnosti řízení nejsou předmětem sporu. Tuto povinnost musí členské státy splnit v souladu se svými vnitrostátními právními a správními předpisy.

2. Vnitrostátní právní a správní předpisy musí stanovit stejné podmínky pro všechny věřitele usazené v Evropském společenství.

3. Lhůta 90 kalendářních dnů uvedená v odstavci 1 nezahrnuje

- a) lhůtu pro doručení písemností,
- b) žádné prodloužení způsobené věřitelem, jako je doba věnovaná opravě žaloby nebo návrhu.

4. Tímto článkem nejsou dotčena ustanovení Bruselské úmluvy o příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Členské státy EU byly povinny podle článku 6 směrnice uvést v účinnost právní a správní předpisy nezbytné pro dosažení souladu s touto směrnicí nejpozději do 8. srpna 2002. **Pro vstupující státy je směrnice závazná dnem jejich vstupu do EU.**

Opatření přijatá členskými státy musí obsahovat odkaz na tuto směrnici nebo musí být takový odkaz učiněn při jejich úředním vyhlášení. Způsob odkazu si stanoví členské státy

Při provedení této směrnice mohou členské státy vyloučit

- a) dluhy, které jsou předmětem úpadkového řízení vedeného proti dlužníkovi,
- b) smlouvy, které byly uzavřeny před 8. srpnem 2002, a
- c) pohledávky na úrok z prodlení nižším než 5 eur.

Dluh musí být splněn řádně a včas. Tolik strohá mluva zákona. Jde-li o plnění peněžitého dluhu, jde o splnění formou předání peněz a to buď v hotovosti, nebo formou bankovního převodu, nebo prostřednictvím držitele poštovní licence. Není účelem tohoto článku rozebírat jaká je právní úprava podle občanského nebo obchodního zákoníku a kdy je peněžitý dluh splacen, kterým okamžikem. Ale z praxe naší kanceláře víme, kolik podnikatelů nedodržuje ustanovení §339 odst. 2 obchodního zákoníku, který stanovuje, že peněžitý závazek placený prostřednictvím banky nebo provozovatelem poštovních služeb je splněn připsáním částky na účet věřitele vedený u banky nebo vyplacením částky v hotovosti. Z toho také vyplývá od kterého okamžiku je dlužník v prodlení. Existují sice možnosti jak zesílit právní jistotu, že dluh bude uhrazen. V právní praxi jsou známé jako zajišťovací instituty od ručení, záruk, smluvních pokut a další až po zástavní právo, nebo složení kaucí apod. konče, ale praxe ukazuje, že pro každodenní obchody je právní úprava stále nedostačující. Navíc se objevuje další problém spočívající v tom, že platby nad půl milionů korun (cca 15 000 eur) budou muset být prováděny bezhotovostně. I když je pochopitelná snaha zabránit daňovým únikům, jakož i touto cestou napomoci boji proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, toto opatření, pokud nebude doprovázeno i dalším posílením vymahatelnosti práva, znovu zkomplikuje život poctivých podnikatelů.

Právní úprava v České republice týkající se obchodních vztahů také stanoví (§ 735 obchodního zákoníku), že úrok z prodlení je o jedno procento vyšší než je běžný úrok za úvěry, které poskytují banky v místě sídla dlužníka v době uzavření smlouvy.

Pro občanskoprávní vztahy pak platí nařízení vlády ze dne 8. června 1994 č. [142/1994](#) Sb., kterým se stanoví výše úroků z prodlení a poplatku z prodlení podle občanského zákoníku ve výši dvojnásobku diskontní sazby ČNB platné k prvnímu dni prodlení s plněním peněžitého dluhu.

Je evidentní, že stávající právní úprava není v souladu se směrnicí O postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích, protože náš právní řád nezná časový termín pro získání exekučního titulu a zásada rychlosti a hospodárnosti v praxi mnohdy není naplněna.

Ani v občanském soudním řízení není transformována povinnost podle článku 5 směrnice, pokud jde o lhůty získání exekučního titulu. Podle platné právní úpravy (z.č. [120/2001](#) Sb., exekučního řádu, existuje osm exekučních titulů včetně notářského zápisu se svolením k vymahatelnosti, nebo exekutorského zápisu. Nedá se ale předpokládat a bylo by to i nesmyslné, aby pro běžné obchodní transakce smluvní strany využívaly těchto institutů pro případ rychlého řešení a dosažení svého práva. Naskýtá se tedy otázka, zda se nám podaří, aby zásada řečená v úvodní větě tohoto článku se stala ctí každého, kdo uzavírá smluvní vztah z kterého také vyplývá povinnost uhradit peněžitý dluh, nebo se budeme stále častěji s pomocí právníků v soudních sporech obracet také na příslušné evropské instituce a využívat tak ustanovení výše zmíněné směrnice EU o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích? Uvidíme.

Autoři

JUDr. Rubek Jiří

JUDr. Miroslav Jindrák

Advokátní kancelář Jindrák Miroslav JUDr.

www.jindrak.cz

mail : jindrak@wo.cz

Další články:

- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [SCHEJBAL& PARTNERS stáli u získání jedné z prvních licencí dle MiCA v ČR](#)
- [Proč dnes více než polovina M&A transakcí ve střední Evropě nekončí podpisem](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. - zápis jednatelského oprávnění do obchodního rejstříku](#)
- [Prověřování zahraničních investic a kybernetická regulace: řízená služba jako nová transakční proměnná](#)
- [Předběžné opatření a další instituty k ochraně věřitelů při přeměnách](#)
- [Silná koruna: jaké dopady má posilující koruna na české firmy](#)
- [Problematické aspekty změn v úpravě odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku](#)